

tapintattal. A csatárkai kertbogarászásokból kinövő – már nem is tudom, gyertyafényes, vagy petróleumlámpa melletti – baráti beszélgetések légkörében.

Visszafelé építkezés... ma az év, sőt az évezred első közösségi találkozója elmékedésének végén én egészen odáig mennék vissza. Ott és akkor még feltétlenül hittünk és bízunk önmagunkban és egymásban. Stetka Évával kezdtem. Egy másik versével fejezem be.

Látod

*Látod... egy gonosz szó nekem évekig tud fájni,
Olyan ez, mint egy játék, amelyet összetörtél.
Olyan ez, mint egy szív, amely éveken át vérzett,
Vergődött fegyelemben, hogy készüljön, elkészülhessen
Egyetlen ünnepére.*

*Olyan ez, mint egy szív, amely évekig csodát vár,
S a csoda napján el kell indulnia egy temetésre.*

*Ma reggel vonítottam, mondd, mi ez,
Nem segít rajtam semmi,
Ha a szívemben nincs bátorság,
Ha nem tudok leborulni Előtted,
Ha nem mondom azt, hogy Tied az Ország,
És hogy én semmi vagyok.*

*Add, hogy találkozohassam azokkal,
Akik tudják, hogy jó vagyok.*

1993

FARKAS ISTVÁN

A VARGÁNYA TITKA

*„Mélyebb a világ, mint ahogy a nappal valaha is gondolta”
(Zarathustra)*

Az első találkozásunkra való felkészülés, ha nagyon jó színben akarom magam számára feltüntetni a dolgokat, akár tudatosnak is lenne nevezhető, ha nem tudnám, hogy mint minden az életemben csak kis mértékben múltott rajtam, s inkább olyan keveréke volt a másoktól tudott, hallott, kicsit vágyott, de nagyobb erőfeszítést nem kiváltó, a szerencsés véletleneken, vagy véletlenül észrevett egybeeséseken múló dolgoknak. Egész életemben nagy tisztelettel néztem azokra, akik pontosan tudják mit akarnak, ismerik, vagy megismerik a hozzá vezető utat, a módszereket és nagy erővel meg is valósítják, amit akarnak. Ők a nyertesek, ahogy E. Berne mondja. Az már egészen más kérdés és talán nem is tartozik a tárgyhoz, hogy velük sűrűbben fordul elő, hogy ha felérnek a céljukhoz vezető létra tetejére és szétnéznek, nem mindig ott találják magukat, ahová igyekeztek. Ez azonban, nagyon jól tudom csak egy irigy „outsider” megjegyzése.

Több, mint ötven évnek kellett eltelnie, amíg eljutottam a gombákhoz. A furcsa az egészben az, hogy van néhány, ma már igen fontosnak tartott dolog az életemben, amihez szintén ugyanennyi várakozás után jutottam el. Ha jól belegondolok, ezek mind nem látványos, nem feltűnő, türelmet, kitartást, alaposságot, megfontoltságot és bizonyos fokú belelátást igénylő dolgok. Ilyenek a rókák élete, a fűvek-fák gyógyhatása, a talpmasszázs haszna és értelme, vagy éppen az a kérdés: mi is vagyok? Csupa olyan téma, ami egy fiatalabbat nem érdekel, mert ő még hisz a szemének, fülének, orrának és még rengeteg dolgot kell végigrohannia, felfalnia, kiszimatolnia, meghódítania, amíg esetleg majd ugyanide eljut.

Szóval a vargánya, mint a gombák királya – leszámítva a még titokzatosabb életet élő és ezért még izletesebb szarvasgombát -, minden gombaszerető, gomba árus fő célja – már csak az ára miatt is –, nagy becsnek örvend. Már a megjelenése is tekintélyt parancsoló. Vaskos tönkje, hatalmas kalapja messze kilóg még a galambgombák és galócák népes családjából is, nem is beszélve a fülökék, kígyógombák, tuskógombák szapora, de apró képviselőiről. Mint rejtett, azaz a köznép számára titkosnak látszó dologgal – ahol persze köznép alatt nem Juli néni értem Bakonyszerdahelyről, hanem minden esetben a városi, azaz vakon, gépiesen, öntudatlanul élő egyedeket, amilyen jómagam is voltam jó ötven évig, szóval a vargányával való találkozásomig – nem is kerestem a találkozást. Mai napig sem tudom miért iratkoztam be egy gombafelismerő tanfolyamra, mint ahogy korábban az agykontroll, a reiki, a

fitoterápia, vagy a reflexológia tanfolyamot sem tudom miért is végeztem el, de elvégeztem és annyit már tudok: nem hiába. Ugyanígy voltam azzal a „számítógépes rendszerek auditora” cím elnyerésére szolgáló, angol nyelvű vizsgával is, amit sok gyötrelem árán, de sikeresen letettem, s azután látszólag semmire sem használtam, de az „állóképességemet” javította s valamilyen, ma még rejtett szándékkal felfrissítette elfelejtett angol „tudásomat”.

A dolgok azonban, mint említettem nálam nem úgy történnek, mint annál, aki eltervezi a dolgokat, hanem úgy, ahogy éppen akarnak. Még évekkkel a tanfolyam elvégzése után sem találkoztunk, mert nem akarta, hogy találkozzunk. Mikor aztán találkoztunk, már érdemes volt. Pontosabban már érdemes voltam rá, hogy elárulja a titkát. Korábban nyilván egyszerűen úgy jártam volna el, mint bárki más, ha vargányával találkozok: letöri, hazaviszi, megtisztítja és vagy a piacra viszi, vagy megeszi pörköltnek, rántottának vagy levesnek elkészítve. Be kell vallanom, ez is megtörtént és megértem azokat, akik a vargányával való kapcsolatukban csupán ennyire szorítkoznak. Mindhárom formában fenséges az íze. Számomra azonban mégis a galuskával elkészített pörkölt a nyerő, káposzta salátával és fülei olaszrizlinggel. Titkát azonban még az első találkozások után sem árulta el azonnal, mint az öreg mesterek, akik évekgig vízfordással, vagy takarítással foglalkoztatják tanítványukat, míg ennek ellenhatásaként ki nem fejlődik saját akarátuk, tudatosságuk – le nem feslik róluk minden felesleges –, amire aztán már nyilvánvaló titkokat is rá lehet bízni. Így keresgéltem én is egy ideig az erdőt járva, koptatva büszkeségemet, nagyravágyásomat, kapirgálva az avart a bokrok alján. Az elmúlt nyáron történt. A medárdos idő jócskán belenyúlt a júliusba, s mikor egy-egy órára kisütött a nap, az erdő meleg párával telt meg. Reggelenként a buszra a szokásosnál több kosaras asszony szállt fel s mindegyikük kosara tele volt illatos, gömbölyű vargányával, aranyló róka gombával és fenyő tinóruval. Mintha hívogattak volna. Mentem is, amint tudtam. Már tudtam hová kell menni és nem is csalódtam. A napos erdőszélen óvatosan kellett közlekedni, hogy fel ne rúgjam a sok barna fejecskét. Nézelődtem, gyönyörködtem, válogattam bennük. Pörkölt lett belőlük és a sok finomság, mint mindig most is a szempillámat terhelte meg legjobban. Egyszerűen nem tudott fenn maradni. Minduntalan s egyre hosszabb időre leasett. Végül én is mellé feküdtem, de előbb felvittem a padlásra, ahol a csalán és hársfavirág száradt s melynek illata valamilyen módon harmonizált a galuskás gombapörkölt hatásával. A szokásosnál is mélyebben aludtam el. Mintha egy lift vitt volna egyre lejjebb.

A gombák világában ébredtem fel s ez nem az a világ volt, amit eddig ismertem. Amelyet ismertem ott eső után kisebb nagyobb hajtások bújtak elő az avarból,

növekedtek, alakjuk formálódott: száruk, majd kalapjuk nőtt. Sokfélék voltak: kicsik és nagyok, tömzsik és vékonyak, színesek és szürkék, illatosak és bűdösek, jóízűek és mérgezők, lemezesek és csövesek, fehér, sárga és kék húsúak, száraz tapintásúak és nyálkásak, egyedülállóak és csoportba verődöttek. Utódokat hoztak, melyeket szétszórt a szél az erdőben, majd kikezdte őket a gombalégy, a csiga, majd pár nap múlva összetöpörödve, megsatnyulva eltűntek az avarban, ahonnan kikeltek. Pontosan úgy, ahogy minden más élő. Ez a világ azonban egészen más volt. Ott voltak az eddig ismert gombák is, de egy mérhetetlenül nagyobb világ tárult a szemem elé. Ameddig elláttam a földet, a fákat és a bokrokat teljesen beborította egy sűrű, pókhálónál is finomabb szövedék. Halvány, szürkésfehér árnyalatú volt és folyamatosan terjeszkedett minden irányba. Ebből a szövedékből álltak ki itt-ott azok, amiket eddig gombának hittem. A levegő telítve volt spórával melyek, ha földet értek azonnal növekedésnek indultak, bekapcsolódva a szövedék építésébe. A látvány lenyűgöző volt, de egyben félelmetes is. Az élet olyan erejéről tett tanúbizonyosságot, melyről eddig nem is álmodtam. S akkor tárult fel előttem a gombák első titka. Van, egy bárki számára látható, nyilvánvaló életük és van egy rejtett, csak azok számára érzékelhető, akik figyelmet szentelnek nekik, aki ismerik őket, akik „együtt élnek” velük. Látható életük alig tér el az emberek életétől: megszületnek, növekednek, kiteljesednek, utódokat hoznak a világra, leépülnek és elpusztulnak. Láthatatlan életük azonban olyan „tudatosságra” utal, mely az embereknél nincs meg, vagy kialakulása nem olyan automatikus, mint a gombáknál. Vagy kialakul, vagy nem és ha nem, élni akkor is lehet: gomba módra. Ez a láthatatlan tudatosság, ha megjelenik az emberek között, egy külsőleg azonosuló, jóindulatú, éber figyelem formájában jelentkezik, ami mindenre és mindenre kiterjed, amivel kapcsolatba kerül. Belsőleg, ahogy a gomba is a környezetéhez, nem azonosul, mert pontosan „tudja” mi a célja, a dolga, így csak és kizárólag ennek megfelelően cselekszik. A gombáknál még nem alakult ki a külső, tudatos azonosulás képessége, helyette génjeikben rögződik a külső környezettel kapcsolatos tapasztalat, ami aztán a spórákon át az egész gombatársadalom tapasztalatává válik. Nálam, mint említettem, sajnos ez nem ilyen automatikus. Külső tudatosságom, ha egyáltalán kialakul nem épül be automatikusan utódaimba, mert mire kialakul, ha egyáltalán kialakul, már nem lesznek utódaim. Így sokkal rosszabb a tudatossági „hatásfokom”, mint a gombáké.

A felismerés és a pörkölt együtt igen nyomasztólag hatott a gyomromra, így másik oldalra fordultam. Ismét éreztem, hogy süllyedek. A lift nagy sebességgel száguldott lefelé, majd lassan fékezve megállt. Amikor az ajtó kinyílt, azt gondoltam ismét egy más világba kerültem, pedig ugyanott álltam. Teljesen ellepett egy

vibráló, cikázó, örvénylés. Mozdulni sem tudtam. A szédült száguldás, kavargás teljes káosznak tűnt s a gyomrom felől meginduló émelygés rosszat sejtetett. Nehezen tudtam megállni, hogy el ne ájuljak. Ahogy keresgélteni kezdtem valami kapaszkodó után, nem találtam semmilyen fix pontot. Ahogy lenéztem, még a saját kezem is része volt a kavargásnak. Ha itt minden ebből az örvénylésből áll, akkor hol vagyok én? – merült fel bennem a kérdés, de senki sem válaszolt. Egészen apró, finom jelekből lassan arra következtettem, hogy a száguldó kavargásban formák tűnnek fel, majd tűnnek el. Legtöbbször egy irányban áramló és forgó fénycsíkok tűntek fel, de volt, ahol a vibrálás összesűrűsödött és mint torony emelkedett ki az általános kavargásból. Ezeket figyelve láttam, hogy mintha egy óriás vargánya alakját venné fel. Egy másik sűrűsödés lefelé áramlott, mint egy összedőlő épület és egy cserfalevél alakjára emlékeztetett. A szorító félelem azonban nem szűnt bennem. Hirtelen felnéztem és megnyugodtam. A kavargó örvénylésben megpillantottam a Napot. Mozdulatlanul állt a fák lombkoronájára emlékeztető vibrálás között. Szemem belekapaszkodott az egyetlen fix pontba, de láttam, hogy az örvénylés és kavargás a Nap felé is folytatódik, sőt onnan visszafelé is. Egy pillanat műve volt. Áadtam magam a hullámzó forgásnak. Lebegtem benn és a félelem teljesen megszűnt. Akkor vettem észre, hogy mint a tengerhullámszélnek a kavargó, egymással ütköző, szél csapkodta felszín alatt, ennek a kavargó, örült forgásnak is van egy lassú, meghatározó áramlása, ritmusa. Egy lassú keringőhöz hasonlított, vagy még inkább egy olyan tánchoz, amit lassú dobütésekre járnak afrikai táncosok. A száguldásban rend volt és törvény. Valaki, egy tudatos lény járta azt a táncot, ami én voltam és minden körülöttem. A Napra gondoltam, de éreztem, hogy a tánc nem áll meg a Napnál. A Nap talán csak egyik mozdulata a táncnak, ahogy a Hold, a vargánya, vagy én is. A táncos nem látszott. Jelenlétére egyedül nyugtalan, belső félelmem elmúlása utalt. Egyszerűen jó volt táncnak lenni. Az afrikaiak mondják, hogy az igazi táncos eggyé válik a táncsal, ha olyan a tánc. Ha nem olyan, más táncba kezd. Olyanba, amivel eggyé tud válni. Talán ezért olyan mérhetetlenül gazdag a világ. Ha egyik elromlik, dőcögössé válik, vagy megáll, a másikban folytatódjon évmilliókon át, galaxisokon át. Ez volt a vargánya második titka. A lift hirtelen felfelé kezdett száguldani velem és már nyílt is a padlásajtó. – Ébresztő papuska – mondta feleségem, miközben leült az ágy szélére és csodálkozva nézett rám. – Úgy nézel ki, mint aki megijedt valamitől, rosszat álmodtál? – kérdezte. – Gyere le, főzök neked egy jó kis feketét, attól rendbe jössz – s már húzott is lefelé, mint aki úgyis tudja a választ és a megoldást is. Csak morogtam valamit egy másik világról, meg a gombákról, meg a hirtelen

visszatérés megrázkódtatásáról, de a szomszéd kutyájának ugatása elnyomta a hangomat.

Nicsak – gondoltam magamban –, a kutyaugatás is úgy hullámszik a táncsal, mint a vargánya. És ott a fenyőfák is, meg a felhők is az égen. Hát ezt nem hittem volna! Pedig már az egyetemen is tanították: $E=mc^2$. Csak ott nem magyarázták el olyan szemléletesen, ahogy ezt a gombák tették. Helyette állandóan egy másik törvény kiforgatott változatát emlegették és kérték számon ilyen formában: „gondolkozom, tehát vagyok”, ami aztán az életemben folyamatosan igazolódni is látszott mindaddig, amíg a gombák fel nem világosítottak a tanult abszurditásáról: „a gondolkozást nálatok talán azért találta ki a táncos – súgták meg egy más alkalommal - hogy még jobban táncolhatók legyetek, mint mi, azaz a táncos egészen el tudjon veszni bennetek. Akkor tudja igazán felismerni önmagát. A törvény, amit helytelenül tanítottak neked, ennek megfelelően így szól: $(sum)=(cogito)c^2$.” Ez volt a vargánya és minden gomba harmadik titka. A kis, egyszerű „cogito” segített a mérhetetlenül nagy „sum”-ba bepillantani. Valószínűnek látszott, hogy ennyi is a szerepe, nem több. De mit jelent a cogito? Erről a gombák semmi mást nem tudtak mondani.

Pár nappal később mesélni kezdtem unokámnak a vargányák titkáról. Meg kell hagyni, percekig nyugodtan tűrte a megpróbáltatást, de végül kifakadt: „Ugyan papa, ezt te csak álmodtad, vagy kitaláltad! Ennek semmi köze a valósághoz!” Ráhagytam. Még nagyon fiatal. Még hisz a szemének és még vargányát sem evett galuskával, káposztasalátával és fülei olaszrizlinggel.

2001. szeptember

